

Семінар 5. Проблема пізнання та наукової методології Нового часу.
Німецька класична філософія та її вплив на розвиток природничих та гуманітарних наук

Підготувала студентка 3 курсу Антюк Юлія Олегівна

1. Загальна характеристика філософії Нового часу. Наукові методи пізнання.

Теза:

Ключовою метафорою пізнання епохи Нового часу став принцип «світ-книга». Але якщо середньовічні мислителі вважали, що цю книгу написав Бог і її треба лише «прочитати», то філософи Нового часу вірили, що вона написана мовою математики, і завдання вченого – розшифрувати ці «математичні літери».

Цитата Галілео Галілея:

«Філософія написана у величезній книзі, яка завжди відкрита перед нашими очима, – я маю на увазі Всесвіт, але її не можна зрозуміти, не навчившись спочатку розуміти мову та розпізнавати символи, якими вона написана. А написана вона мовою математики».

2. Емпіризм Ф. Бекона та раціоналізм Р. Декарта.

Теза:

Френсіс Бекон критикував «ідолів» або «примар» розуму – усталені помилки мислення, що перешкоджають об'єктивному пізнанню. Серед них – «ідоли роду» (обумовлені самою людською природою), «ідоли печери» (індивідуальні забобони), «ідоли ринку» (недосконалість мови) та «ідоли театру» (сліпа віра в авторитети).

Цитата Френсіса Бекона:

«Найкращий з усіх доказів – досвід».

3. Теорія пізнання та вчення про ідеї Дж. Локка..

Теза:

Локк заперечував існування «вроджених ідей», порівнюючи розум новонародженої дитини з «чистою дошкою» (*tabula rasa*). Усе знання, навіть такі абстрактні поняття, як Бог або математика, на його думку, походять з досвіду – або зовнішнього (відчуття), або внутрішнього (рефлексія).

Цитата Джона Локка:

«Розум людини при народженні – як білий папір, вільний від будь-яких символів».

4. Соліпсизм Дж. Берклі.

Теза:

Берклі, розвиваючи ідеї Локка, дійшов радикального висновку: «Буття – це бути сприйманим» (*Esse est percipi*). Це означає, що речі існують лише доти, доки хтось (ми, інші люди або Бог) їх сприймає. Ця позиція вела до соліпсизму (віри в те, що існує лише власне «Я»), але Берклі уникнув цього, постулювавши Бога як гаранта існування речей, коли їх ніхто не спостерігає.

Цитата Дж. Берклі:

«Буття — значить бути сприйнятим (*Esse est percipi*). » – ключовий принцип його суб'єктивного ідеалізму.

5. Скептицизм Д. Юма.

Теза:

Скептицизм Юма поширювався на поняття «Я». Він стверджував, що при сприйнятті себе ми не знаходимо жодної простої субстанції «Я»,

а лише потік окремих вражень, думок і емоцій. Таким чином, «Я» – це лише «пучок» або «пучок сприйнятів».

Цитата Девіда Юма:

«Розум – це раб пристрастей, і повинен ним бути; він не може претендувати на будь-яку іншу роль, окрім служіння та підкорення пристрастям».

6. Концепція свободи та необхідності в контексті розвитку науки Б. Спінози.

Теза:

Детермінізм Спінози був абсолютним: «Все визначене до існування та дії певною причиною». Він уявляв Бога не як особистість, а як саму Природу (Deus sive Natura – «Бог, або Природа»), що працює за непохитними законами.

Цитата Бенедикта Спінози:

«Бог, або Природа (Deus sive Natura)».

7. Монадологія Лейбніца. Закон достатньої підстави Лейбніца та його значення для логіки та наукової методології.

Теза:

Монади Лейбніца – це метафізичні точки, духовні субстанції, «прості сутності, що входять до складу складних». Вони не мають вікон і дверей, нічого не отримують ззовні, а розвиваються згідно зі своєю внутрішньою програмою, заданою Богом. Це робить їх «живими дзеркалами Всесвіту».

Цитата Готфріда Лейбніца:

«Час є порядком послідовностей, а простір – порядком співіснувань».

8. Теорія пізнання І. Канта.

Теза:

Кант здійснив «коперніканський переворот» у філософії, припустивши, що не наш пізнавальний апарат пасивно відповідає світу, а навпаки – світ відповідає нашому апарату пізнання. Простір і час, за Кантом, – це не об'єктивні властивості світу, а апіорні форми чуттєвості, «окуляри», через які ми сприймаємо все.

Цитата Іммануїла Канта:

«Думки без змісту порожні, інтуїції [відчуття] без понять сліпі».

9. Об'єктивний ідеалізм Г. Гегеля. Основні закони діалектики: вчення про розвиток, єдність протилежностей та логічну тріаду.

Теза:

Діалектичний метод Гегеля («теза – антитеза – синтез») – це не лише логічна схема, а закон розвитку самого буття. Наприклад, «Буття» (теза) як чиста можливість виявляється порожнім і переходить у своє заперечення – «Ніщо» (антитеза). Їх боротьба розв'язується в синтезі – «Становленні».

Цитата Георга Гегеля:

«Протиріччя є критерій істини, відсутність протиріччя — критерій помилки».

10. Основні досягнення у природничих та гуманітарних науках у XVIII-XIX століттях.

Теза:

У XIX столітті виникають сучасні соціологія (Огюст Конт) та психологія (Вільгельм Вундт), які почали застосовувати наукові методи (спостереження, експеримент) до вивчення суспільства та людської свідомості, відокремлюючись від філософії.

Цитата Огюста Конта (засновника соціології):

«Знати, щоб передбачати; передбачати, щоб керувати».